

THEODOSIANI

LIBRI XVI

CVM CONSTITVTIONIBVS SIRMONTIANIS

EDIDIT

ADSVMPTO APPARATV P. KRVEGERI

TH. MOMMSEN

VOLVMINIS I PARS PRIOR

PROLEGOMENA

IN BIBLIOTHECA MUSEI HISTORICO-NATURALIS BEROLINENSIS

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCCV

CONSPECTVS PARTIS PRIORIS

	pag.	
Conspectus subsidiorum ad Theodosianum adhibitorum	VI	
Conspectus subsidiorum ad Sirmondianas adhibitorum	VIII	
PROLEGOMENA IN THEODOSIANVM		
Cap. I. Theodosiani origo et usus	IX	
Rubricæ Edicti Gregoriani Theodosiani Iustiniani	XIII	
Breviarii Alariciani præscriptio auctoritas subscriptio	XXXI	
Cap. II. Theodosiani integri codices	XXXVIII	
Cap. III. Ex Theodosiano integro excerpta præter Alaricana .	LIX	
Cap. IIII. Breviarii integri codices	LXV	
Cap. V. Additamenta Breviarii sumpta ex Theodosiano integro	LXXXII	
Cap. VI. Breviarii exempla breviate et incerta	XCIII	
I. Libri decurtati	XCV	
II. Epitomæ	C	
III. Varia et minora	CII	
IV. Excerpta ex Breviario	CIII	
V. Libri latentes vel deperditi	CIV	
Cap. VII. Theodosiani editiones et apparatus	CVII	
Cap. VIII. Crisis librorum	CXIX	
Cap. VIII. Orthographia librorum et compendia	CXLII	
Cap. X. Constitutionum auctores et acceptores et dies locique	CLIII	
I. Imperatores	CLX	
II. Constitutionum acceptores	CLXII	
III. Tempora et loci	CCIX	
DE VSV BREVIARII ALARICIANI FORENSI ET SCHOLASTICO PER HISPANIAM GALLIAM ITALIAM REGIONESQVE VICINAS adiecto indice locorum ex Breviario adhibitorum scripsit <i>Alfredus de Wretschko</i>		CCCVII
PROLEGOMENA IN CONSTITVTIONES SIRMONDIANAS		CCCLXXVIII

I. IMPERATORES.

CONSTANTINVS I ad a. 337; mortuo eo die Mai. 23, sub nomine defuncti acta continuata sunt ad Sept. 9.

[LICINIUS († 324) ET LICINIUS CAES. non comparent.]

In consulatibus enuntiandis Liciniorum nomina retinentur detracta patri dignitate Augusti; in codicibus aliquoties (1, 2, 2 — 16, 2, 1, cf. Iust. 1, 22, 3) adicitur *Caes.* ex interpolatione.

Leges per hos annos latae directae in Orientem, ut 13, 10, 2 ad praesidem Lyciae et Pamphyliae, 8, 4, 3 cum iunctis ad Bithynos, quamquam traduntur sub uno nomine Constantini, nisi annus fallit, Licinii sint necesse est.

Quattuor constitutiones, quae sunt in Iustiniano codice sub praescripto *impp. Constantinus et Licinius Augg.* (3, 1, 8 — 6, 1, 3 — 7, 16, 41) sive *exemplum sacrarum litterarum Constantini et Licinii Augg.* (7, 22, 3), veniant necesse est ex corpore Hermogeniano, cum praesertim uni earum 6, 1, 3 subscripta sit formula *sine die et consule* a Theodosiano aliena.

CONSTANTINVS, CONSTANTIVS, CONSTANS Caesares.

Raro (2, 22, 1 — 3, 5, 4 [si vera est lectio codicis Iust.] — 3, 17, 1 — 3, 17, 2 — 7, 1, 1 — 7, 12, 1 — 9, 16, 3 — 10, 1, 1 — 11, 39, 2) patri Constantino filii Caesares adiunguntur nominibus nullo loco enuntiatis; nam 4, 4, 1 Constantius non Caesar est, sed praefectus praetorio.

[CONSTANTINVS II († 340 mense Aprili) non comparet omissus etiam p. 26 in indice imperatorum Theodosiano praefixo.]

CONSTANTIVS II (337 Sept. 9 — 361 Nov. 3).

Per omnes hos annos constitutionibus praescribitur nomen Constantii modo solius, modo cum Constante Augusto vel Iuliano Caesare. Anni 361 extremi constitutiones extant nullae.

CONSTANS (337 Sept. 9 — 350 Ian. 18).

Legum emissarum a filiis Constantini primi pleraeque, sicut per annos singulos declarat laterculus tertius, solum Constantii nomen praescriptum habent, eae autem, quibus praescribuntur Constantius et Constans, reperiuntur non solum annorum 337—350 hoc vivo, sed pariter post mortem ad a. usque 361. Errorem non librariorum, sed compilatorum explicat index modo citatus, ubi inter Constantinum et Iulianum interponuntur *Constantius et Constans*. Tribuerunt scilicet prudentes Byzantii constitutiones subscriptiones habentes annorum 337—361 omnes Constantio et Constanti, promiscue modo nominantes utrumque, modo solum priorem.

[MAGNENTIVS (350—353) non comparet.]

CONSTANTIVS GALLVS Caesar (351—354).

Constantium Gallum Caesarem excepta una constitutione 15, 14, 5, ubi tamen pro Constantio appellatur Constans, inscriptiones non adiungunt Augusto. — In consulatibus adest quidem, sed sub vero nomine *Constantii* raro (6, 4, 7 — 8, 5, 5 — 8, 5, 6 — 8, 5, 7 — 12, 1, 41 — 12, 1, 42), plerumque item dictus *Constans*, non errore fortasse, sed ut tollatur nomen damnati.

IULIANVS Caesar (355 Nov. 6 — 360), deinde Augustus (360 — 363 Iun. 29).

Iulianus Caesar nominatur in constitutione a. 355 Apr. 30 (3, 12, 2) erronea anticipatione, deinde in inscriptione raro praeteritur per annos duos 356 et 360, quibus consulum obtinuit, propter subscriptionem videlicet; e contrario raro cum Augusto nominatur per a. 357. 358. 359. — Eiusdem Augusti nomen constitutiones annorum 360. 361 non habent praescriptum, habent a. 362 omnes (praeter unam 1, 15, 4

errore puto librarii relatae ad Constantium), item omnes a. 363, etiam diem habentes eius morti posteriorem. Hic quoque ni fallor compilatores ex subscriptionibus inscriptiones composuerunt non attendentes ad rerum veritatem.

IOVIANVS (363 Iun. 21 — 364 Febr. 16).

Ioviani nomen prae se ferunt duae solae constitutiones dies habentes a. 364 Febr. 19 et a. 364 Sept. 27. In anno eo inter Iovianum et Valentinianum distribuendo compilatores neque veros dies secuti sunt neque unum constanter.

VALENTINIANVS I (364 Febr. 26 — 375 Nov. 17).

Valentinianus in praescriptis nominatur inde a die 364 Ian. 11 ad a. 375 extremum.

VALENS (364 Mart. 28 — 378 Aug. 9).

Valentis nomen constitutiones prae se ferunt inde a die 364 Ian. 11 ad a. 378 extremum, etiam emissae post diem mortis.

GRATIANVS (367 Aug. 25 — 383 Aug. 25).

Gratianum quomodo praescripta admittant vel omittant, ad singulas constitutiones declarat laterculus tertius. Constitutiones a. 366 non paucae in praescriptis eum adiungunt Augustis duobus, quamquam eo anno ipse Augustus non fuit, quoniam in subscriptionibus nominatur utpote consul eius anni. Ab anno eo, quo Augustus factus est, Gratianus in praescriptis nominari solet non solum dum advixit, sed etiam post mortem per a. 384 exceptis tantummodo constitutionibus tribus (15, 9, 1 et Iust. 1, 16, 1 et Iust. 1, 48, 2), item, quamquam non ita constanter, per a. 385. 386. Ab a. inde 387 tollitur Gratiani nomen; certe ita dispositus est titulus 12, 1 ad compositionis leges intellegendas omnium maxime aptus, nec reperitur postea nomen diserte enuntiatum, quamquam per formulam *idem A.A.A.* incuriose admissam etiam postea adest (3, 1, 6 — 7, 1, 13 — 9, 1, 17 — 12, 13, 6 — 16, 5, 14 — 16, 5, 15 — 16, 5, 16 — 16, 10, 10). — Ubi ita per a. 384. 385. 386 Gratianus deficit, substituitur ei Arcadius.

VALENTINIANVS II (375 Nov. 22 — 392 Mai. 15).

Valentinianus II in praescriptis nominatur ab initio a. 376 non solum ad mortem usque, sed etiam post mortem per a. 392 extremum et a. 393 nomen diserte enuntiatum 1, 12, 4 — 2, 1, 7 — 3, 15, 1 — 7, 4, 18 — 7, 8, 4 — 7, 9, 3 — Iust. 2, 12, 25.

THEODOSIUS I (379 Ian. 19 — 395 Ian. 17).

Theodosius adest in praescriptis ab a. 379 ad a. 394 extremum. Postea neque nominatur in paucis constitutionibus emissis a. 395 eo etiam vivo neque post mortem; nam inscriptio 1, 14, 2 tota corrupta est. Formula quoque *idem A.A.* raro (1, 2, 10 — 3, 1, 7) ita posita est, ut ad Theodosium I perveniat errore, et ibi tantummodo, ubi error redit ad brevii ordinatores.

[**MAXIMVS** (384—388) non comparet.]

ARCADIUS (383 Ian. 16 — 408 Mai. 1).

Per a. 384. 385. 386 ad Augustos Valentinianum II et Theodosium ubi non adiungitur Gratianus a. 383 defunctus, ibi ei substituitur, ut supra diximus, Arcadius. Aliquoties (scilicet 6, 27, 5 — 6, 28, 3 — 8, 7, 16 — 8, 7, 18 — 9, 27, 6 (cf. Iust. 9, 27, 3 — Iust. 11, 62, 7) per eosdem annos 384. 385. 386, ubi praecedunt *imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius A.A.A.* (vel *A.A.*) additur *et Arcadius A.*; sed nullo loco horum quattuor Augustorum nomina diserte enuntiantur coniuncta. Ab a. 387 ad a. 407 adest Arcadius; in anno extremo 408 modo adest, modo abest; adest item in duabus constitutionibus a. 409 vel a. 412 (9, 37, 4 — 11, 16, 23).

[**EVGENIUS** (392—394) non comparet.]

HONORIUS (393 Nov. 20 — 423 Aug. 15).

Honorius quamquam Augustus factus est a. demum 393 Nov. 20, in praescriptis a. 391 et 392 modo nominatur, ut supra dictum est, Valentinianus II Theodosius Arcadius, modo Theodosius Arcadius Honorius. Ab a. 394 ad a. 423 extremum constanter nominatur.

THEODOSIUS II (408 Mai. 1 ad finem).

Errore Theodosius II nominatur cum Arcadio et Honorio in constitutione a. 405 (9, 38, 10). In constitutionibus a. 408 modo abest, modo adest, deinceps adest constanter.

CONSTANTIVS III (421).

A constitutionibus a. 421 modo abest, modo adest. In praescripto 10, 10, 31 per formulam *idem* significatur errore. — Constitutionis traditae sub solo nomine eius omissis collegis Honorio et Theodosio (Haenel corp. leg. p. 240) inscriptio sine dubio decurtata est.

[IOHANNES (423) non comparat.]

VALENTINIANVS III Caesar (424 Oct. 16 — 425), deinde Augustus (426 ad finem).

II. CONSTITVTIONVM ACCEPTORES.

Senatus,
populus,
provin-
ciales

SENATVS. POPVLVS. PROVINCIALES.

CONSVLES, PRAETORES, TRIBVNI PLEBIS,	319 [315] Iul. 18 (8, 18, 1)
SENATVS	423 Aug. 6 (1, 6, 11 — 2, 1, 12 — 4, 10, 2 — 9, 1, 19)
SENATVS ET POPVLVS	397 Apr. 15 (6, 2, 17 — 6, 2, 18 — 6, 4, 31 — 12, 6, 24 — 13, 5, 27 — 13, 9, 5 — Iust. 4, 40, 3)
SENATVS	326 Iul. 15 (15, 14, 4)
urbis Romae additur in constitutionibus a. 426 plerisque	340 Sept. 9 (6, 4, 5 — 6, 4, 6)
urbis Constantinopolis non reperitur additum, quamquam plures adsunt in Oriente datae	356 Apr. 11 (6, 4, 8 — 6, 4, 9) — Mai. 9 (6, 4, 10)
	357 Aug. 12 (6, 4, 11)
	359 Mai. 22 (6, 4, 14 — 6, 4, 15) — Dec. 30 (6, 4, 16)
	361 Mai. 3 (1, 6, 1 — 1, 28, 1 — 6, 4, 12 — 6, 4, 13 — 7, 8, 1 — 11, 1, 7 — 11, 15, 1 — 11, 23, 1 — 12, 1, 48 — 13, 1, 3 — 15, 1, 7)
	365? 368? 370? 373? Nov. 30 (9, 13, 1)
	370 Aug. 10 (1, 29, 5)
	371 Mai. 19 (9, 16, 9 — 9, 38, 5) — Iul. 16 (3, 7, 1)
	372 Apr. 13 (6, 4, 19)
	373 Iun. 9 (6, 4, 22 — 6, 4, 23)
	376 Febr. 11 (9, 1, 13) — Mai. 30 (6, 4, 24) — Aug. 13 (10, 19, 8) — . . . (15, 1, 19)
	376/8 Mart. 1 (Iust. 3, 24, 2)
	384 Iul. 25/6 (15, 9, 1 — Iust. 1, 16, 1) — Oct. 23 (6, 4, 25)
	397 Apr. 15 (14, 15, 3)
	426 Ian. 3 (10, 10, 33 — 10, 26, 2) — Apr. 26 (6, 2, 25) — Nov. 7 (1, 4, 3 — 4, 1, 1 — 5, 1, 8 — 8, 13, 6 — 8, 18, 9 — 8, 18, 10 — 8, 19, 1 — Iust. 1, 14, 2 — Iust. 1, 14, 3 — Iust. 1, 19, 7 — Iust. 1, 22, 5 — Iust. 6, 30, 18) — . . . Iust. (12, 3, 1)
	429 Mart. 26 (1, 1, 5)
POPVLVS VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE ET OMNES PROVINCIALES	416 Mart. 13 (4, 4, 5)
edictum 4, 4, 5	
POPVLVS VRBIS CONSTANTINOPOLITANAE	380 Ian. 26 (10, 18, 2) — Febr. 28 (16, 1, 2)
edictum 16, 1, 2	
POPVLVS	812/337 . . . (Iust. 4, 32, 25)
<i>ad Occidentem et potissimum urbem Romam pleraeque spectant, ad Orientem certe 3, 1, 9</i>	313 Ian. 18 (10, 10, 1 — 13, 10, 1)
	315 Aug. 29 (1, 2, 2) — Sept. 13 (10, 1, 1)
	317 Iul. 21 (Iust. 4, 21, 15)
	319 Mai. 15 (9, 16, 2) — *Dec. 1 (10, 10, 2)